

Izabela Szymańska

PODLASKI FRAGMENT HISTORII RODZINY SAKOWICZÓW HERBU POMIAN W XIX W.

Niewiele informacji można odnaleźć w literaturze odnośnie Sakowiczów. Oprócz informacji w herbarzach nie ukazało się opracowanie historii rodziny¹. Jedynie Ewa Kelma zajęła się początkową historią rodu Sakowiczów w XV i pierwszej połowie XVI wieku². Władysław Semkowicz opracował moment pojawienia się rodu Sakowiczów i mechanizmy z tym związane³.

Nie zachowało się zbyt wiele materiałów źródłowych, które pozwoliłyby ustalić dokładną historię rodziny. Udało się jednak odtworzyć pewne fragmenty dziejów tego szlacheckiego rodu. Wywodzili się oni najprawdopodobniej z bojarskiego rodu Saka.

Protoplastą rodu Sakowiczów był Stanisław Sak przyjęty, w Horodle w 1413 r. przez Jana Pellę biskupa włocławskiego, do herbu Pomianów⁴. Członkowie tego rodu w XV i XVI wieku dostąpili wielu dostojęństw państwowych. Byli wśród nich starostowie, wojewodowie, namiestnicy. Ród bardzo prężny a jego członkowie zdołali w swych rękach skupić duże majątki⁵.

W 1892 r. Konstanty Sakowicz poszukiwał informacji na temat swojej rodziny. Próbując odtworzyć jej dzieje zwrócił się z prośbą o pomoc w poszukiwaniach do Aleksandra Wallickiego. W jednym ze swoich listów umieścił następującą informację *herb rodziny mojej Korwin. Jednak zapytuje i o Sakowiczów Pomianów, gdyż jest podanie w rodzinie (...), że w początkach XVI wieku, któryś z Pomianów przyjął herb Korwin*⁶.

Herb Pomian wywodzi się od herbu Wieniawa. Przedstawienia obu herbów są bardzo podobne. Oba zawierają głowę żubra. Z tą jednak różnicą, że w herbie Wieniawa żubr posiada kółko przeciągnięte przez nozdrza. Wyjaśnieniem tego jest legenda herbowa. Zgodnie z nią Łastek Hebda z Grabia zabił brata swego Jaranda dziekana gnieźnieńskiego za to, że często strofował go za nieodpowiednie życie. Ukaranego go w ten sposób, że z herbu Wieniawa, którym pieczętował się, zdjęto kółko i miecz przez głowę żubra przebito. Nazwę herbu zmieniono na Pomian, co miało oznaczać *po-mnij nań*, czyli pamiętaj za herb Wieniawa⁷.

Niestety pomiędzy przedstawicielami tego rodu w XV i XVI w. a Sakowiczami związanymi z Podlasiem w XIX w. istnieje duża luka źródłowa, której nie udało się wypełnić. W tym miejscu nasuwa się postulat o dalsze badania źródłowe nad tą rodziną.

Jan Sakowicz urodził się w 1772 r. w Tylwicy pod Zabłudowem. W aktach parafii zabłudowskiej zachował się akt chrztu. 17 maja 1772 r. ochrzczony został Jan Nepomucen Franciszek Sakowicz syn urodzonych Franciszka Sakowicza i Ludwiki z Izbickich. Rodzicami chrzestnymi byli: Franciszek Chocianowski komisarz i Anna Wołkowycka podczaszyna starodubowska⁸. W akcie tym pojawiła się jeszcze jedna dość istotna informacja. Mianowicie zapisano – *Tylwica ad praesens straż*. Oznaczało to, że ojciec Jana, Franciszek Sakowicz był dość ważną osobą. Prawdopodobnie był zarządcą lub nad-

zorcą majątku Tylwica w dobrach zabłudowskich. Możliwe, że już wtedy rodzina Sakowiczów była związana z domem Radziwiłłów. Bardzo prawdopodobne, że pełnili funkcje urzędnicze w dobrach radziwiłłowskich np.: zarządców.

Jan Sakowicz ożeniony z Anną miał 5 synów – Jakuba, Dionizego, Jana, Eugeniusza i Witolda – oraz córkę Idalię. Nie wiadomo dokładnie od kiedy związał się z Radziwiłłami, na pewno już w 1808 r. był geometrą (komornikiem⁹)¹⁰. Książę Dominik Radziwiłł tak oto pisał o Janie Sakowiczu w swoim liście z Nieświeża 27 czerwca 1810 r.: *Kiedy nasz Komornik Sakowicz wiele w dobrach moich gruntów przemierzywszy i one uregulowawszy dla objaśnienia niektórych wątpliwości do niejakięgo czasu jeszcze mniej jest potrzebny. Generalna Administracja moja póty tegoż Jegomością przy dawnych obowiązkach utrzyma, póki inna wyraźna w tej mierze nie nastąpi wola*¹¹. W roku 1815 Jan Sakowicz występuje już jako sędzia graniczny powiatu nowogródzkiego. Tegoż samego roku otrzymał plenipotencję do rozliczeń pomiędzy majątkiem księżniczki Stefanii Radziwiłłówny a dzierżawcami dóbr, (...) *rachunki realizować względem ich decydować, wszelki porządek podług regulaminu geometryczno-ekonomicznego wprowadzać, inwentarze podawcze z zakreśleniem powinności, danin podpisywać. (...) do sporządzania inwentarzy regulamentowo-ekonomicznych tak dóbr Zabłudowskich jako też Sławatyckich, Domaczewskich, Bielskich. Lustratorom dawać lasy i straż leśną organizować, włościan do powinności i postuszeństwa inwentarzami zakreślonej przez przodki, (...) plany zabudowań zatwierdzać, (...) umowy zawierać, pensje wyznaczać, układy czynić, itd*¹².

Na dokumencie dotyczącym spadkobierców Hrabstwa Zabłudowskiego po Izabeli Demblin, która nabyła majątność z Komisji Massy Radziwiłłowskiej 26 lipca 1821 roku od Stefanii Radziwiłłówny, na dole wymienione zostały osoby, które sporządzały plany. Wśród nich pod datą 22 kwietnia 1822 r. widnieje nazwisko Jana Sakowicza¹³.

Pojawia się również w inwentarzu majątku Janopola vel. Królowego Mostu z 1815 roku, gdzie na ostatniej stronie pod podpisem Lustratora jest wpis *takowy inwentarz rewersalnie podpisuje, 15 maj 1816 w Mińsku Jan Sakowicz, sędzia nowogródzki*¹⁴.

Od 1815 r. otrzymał prawo zastawne na folwark Janopol v Królowy Most na 12 lat¹⁵. Między 1815 a 1846 rokiem stał się właścicielem wspomnianego majątku. Być może stało się to w już w 1819 r. kiedy to *sama prokuratoria czyniąc układ o wybycie Janopola (...) dla Sakowicza taxując*¹⁶. W 1817 r. sędzia Sakowicz został wezwany do *objaśniania dokładnego i wytłumaczenia skarg włościan zabłudowskich*¹⁷. W swoim liście z 30 kwietnia 1817 r. Jan Sakowicz oznajmił wykonanie powierzonego mu zadania i przekazał swoją opinię na ten temat. Obawiał się, że jeśli sprawa włościan nie zostanie stanowczo i szybko rozwiązana to *zmniejszą Massę do tyłuż, że nawet na satysfakcję kredytorów nie stanie, a o Radziwiłłach i zapomnieć wypadnie*¹⁸. Zmarł przed rokiem 1846.

Jakub Sakowicz, syn Jana, urodził się prawdopodobnie w 1810 r.. Ożeniony z Wiktorią z Grądzkich. Grądzcy herbu Rawicz pochodzili od Grotów – Rawiczan. Nazwisko wzięli od nazwy wsi Grądy w ziemi wiskiej. Jedna linia tej rodziny w XV wieku przesiedliła się na Podlasie. Jednym z potomków tej linii rodziny był Franciszek Grądzki właściciel wsi Srebrowo. Był sędzią pokoju powiatu łomżyńskiego. Wylegitymował się w Królestwie Polskim w 1837 r.¹⁹ Właśnie z tej linii rodziny pochodziła Wiktoria żona Jakuba Sakowicza.

Jakub Sakowicz zapewne poprzez swoje małżeństwo wszedł w posiadanie wsi Srebrowo położonej w powiecie łomżyńskim guberni augustowskiej. Dobrami zajmował się dzierżawca²⁰.

W obwodzie białostockim przyznano szlachcie pewne prerogatywy i dopuszczono do obejmowania stanowisk

w instytucjach publicznych. W powiatach działały tzw. Rady Szlacheckie. Co 3 lata wybierano ze stanu szlacheckiego marszałka obwodu. Wraz z 4 delegatami powiatowymi tworzyli Radę Szlachecką. Szlachta każdego powiatu wybierała swego marszałka powiatowego na okres 3 lat²¹. Jakub Sakowicz pełnił funkcję marszałka szlachty powiatu białostockiego²². W 1858 r. utworzono Komitet Gubernialny Grodzieński, który miał na celu zorganizować i przeprowadzić uwłaszczenie włościan. Wśród delegatów powiatowych, wchodzących w skład Komitetu, znalazł się między innymi również Jakub Sakowicz. *Delegaci powiatów: (...) białostockiego: Jakub Sakowicz, zastępca Kazimierz Michałowski*²³.

Jakub Sakowicz był fundatorem kaplicy p.w. Św. Anny w Janopolu vel. Królowym Moście. Kaplice na kresach przeważnie funkcjonowały przy polskich dworach. Uczęszczali do nich właściciele majątków i służba dworska. Szczególnie ważną rolę odgrywały, gdy parafia była daleko. W drugiej połowie XIX wieku kaplice te stanowiły namiastkę parafii wobec przeszkód, jakie stawał carat.

W związku z przeszkodami uniemożliwiającymi powstanie nowych kościołów, niektóre kaplice prywatne przejmowały funkcje kościołów parafialnych²⁴.

7 lipca 1856 roku Jakub Sakowicz wystąpił z prośbą o zezwolenie na wybudowanie kaplicy w majątku Janopol vel. Królowy Most²⁵. 8 stycznia 1857 roku otrzymał zgodę na zbudowanie murowanej rzymskokatolickiej kaplicy²⁶. W marcu tego samego roku zostały zatwierdzone plany budowy²⁷.

Pomimo tego, że w większości mieszkańcy okolicznych wsi byli wyznania prawosławnego wydano pozwolenie na budowę rzymskokatolickiej kaplicy. Jakub Sakowicz podał bardzo przekonujący argument a mianowicie podstawą pozwolenia była ciężka choroba jego żony Wiktorii, której to stan zdrowia nie pozwalał na uczęszczanie do parafialnego kościoła w Białymstoku²⁸.

Czasy powstania styczniowego dotknęły Jakuba Sakowicza i jego majątek ziemski. Ogniskami ruchu powstańczego na Białostocczyźnie były majątki: Czaplin (Henryka Rogowskiego), Horodniany (Tomasza Kobylińskiego), Sobótka (Bolesława Ołdakowskiego), Tylwica (Napoleona Ołdakowskiego), Zalesiany (Kazimierza Kobylińskiego). W czerwcu 1861 roku manifestacje w Białymstoku i okolicach przybrały na sile. Często tym wystąpieniom towarzyszyły pieśni patriotyczne, śpiewano między innymi *Boże coś Polskę* i *Z dymem pożarów*²⁹.

Na Białostocczyźnie powstanie rozpoczęło się w kwietniu koncentracją uczestników podczas Zielonych Świątek (19 maja według starego stylu). Nastąpiło to we wsi Kamionce należącej do majątku Majówka. Funkcjonował wówczas zwyczaj udawania się katolików z okolicznych miejscowości w procesji do Supraśla. Dawało to możliwość przejścia organizujących się uczestników niezauważonym przez władze. Pomogło to w koncentracji i konspiracyjnemu przemieszczaniu się powstańców.

Pielgrzymki udawały się Traktem Napoleońskim i właśnie w Królowym Moście dochodziło do rozłączenia się uczestników i pielgrzymów. Ci pierwsi kierowali się na prawo do Kamionki, a drudzy na lewo do Supraśla³⁰. Fakt ten mogą potwierdzać wspomnienia powstańców Ignacego Aramowicza i Pawła Powierzy. Pierwszy z nich wskazuje jako miejsce koncentracji Kamionkę, drugi zaś lasy koło Królowego Mostu³¹.

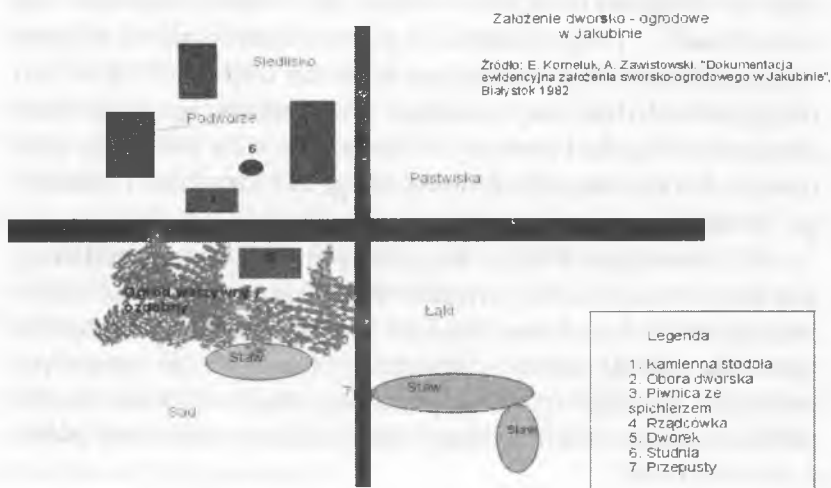
W kwietniu 1863 roku przeprowadzono mobilizację pierwszych oddziałów powstańczych. *Na punkt zborny oddziałów białostockich wybrano lasy koło Królowego Mostu, należące do marszałka szlachty Jakuba Sakowicza. Stawiło się do tysiąca powstańców. Byli to przeważnie: urzędnicy, studenci, uczniowie, ofcjaliści i drobna szlachta. Mniej więcej połowa miała broń palną, a pozostali kosy*³².

Represje popowstaniowe dotknęły również samego Królowego Mostu v. Janopola. Na szczęście majątek nie został skonfiskowany tak jak wiele innych majątków w pobliżu. Na przykład Michałowo – Niezbudka przekazana została carskiemu pułkownikowi Stankiewiczowi, majątek Majówkę otrzymał pułkownik Kawelin³³.

Jednym z najdotkliwszych skutków powstania styczniowego, jakie dotknęły Królowy Most i jego właściciela było zamknięcie kościoła katolickiego św. Anny, filii parafii białostockiej i zamienienie go na cerkiew prawosławną.

21 grudnia 1865 roku do generała – gubernatora Kaufmana wpłynęło podanie włościan wsi: Załuki, Pieszczaniki, Kołodno, Nowosiółki, Downiewo, Zasady i Sokole. Była to prośba o utworzenie w zamkniętym poprzedniego roku kościele katolickim cerkwi prawosławnej. *W Janopolskim kościele zbierali się „miateżniki” [powstańcy] przed wstąpieniem do „bandy” [oddziału powstańczego]. W ogóle wokół tego miejsca gdzie stoi kościół wiele było ofiar od bestialskich, zdemoralizowanych i zajadłych Polaków oddanych swojemu rządowi*³⁴.

Jakub Sakowicz zmarł 27 sierpnia 1903 r. w Białymstoku,

w wieku 93 lat. Pozostawił po sobie córkę Albertę Wiktorię Marię³⁵. Prawdopodobnie też był powtórnie żonaty, gdyż w metryce pogrzebowej, w rubryce - *kogo zostawił?*- obok córki wpisano wdowę Leokadię urodzoną Wojtkiewicz³⁶.

W sporządzonym w 1907 r. testamencie, Alberty z Sakowiczów Małachowskiej, polecała ona swojej głównej spadkobierczyni, Janinie Dederko, uiścić należność za organy zamówione przez jej ojca, Jakuba Sakowicza, *dla kościoła rzymskokatolickiego w Białymstoku*³⁷. Fundacja ta dotyczy organów w farze białostockiej.

Na organach umieszczono pamiątkową tabliczkę, której napis głosi: *za staraniem i skrzętnością księdza kanonika Wilhelma Szwarca dziekana białostockiego, ufundowany został ten organ z ofiary b[yłego] marszałka powiatu białostockiego Jakuba Sakowicza, a wybudowany przez Antoniego Szamańskiego w Warszawie 1908 roku*³⁸.

Jakub Sakowicz i jego żona Wiktoria zostali pochowani na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Tam też pochowany został mąż Alberty Małachowskiej i ona sama³⁹. Była to kwatera 83 nr 1 - 3. Niestety w tym miejscu zachował się tylko jeden nagrobek - Karola Małachowskiego, inżyniera, urodzonego w 1848 r., a zmarłego w 1902 r.. Inne nagrobki nie zachowały się, pozostały po nich tylko ślady. Córka, Jakuba Sakowicza, Alberta Małachowska zmarła w Warszawie 12 lipca 1914 r.

Nie udało się odnaleźć żadnych wiadomości o jednym z braci Janie i siostrze Idalii po mężu Tołłoczko. Pozostali bracia zarządzali swoimi majątkami ziemskimi.

Dionizy Sakowicz posiadał majątek Dubno w powiecie bielskim⁴⁰. Ożeniony był z Józefą. Miał syna Jana i córkę Bronisławę. O Janie udało się ustalić tylko tyle, że miał córkę Janinę po mężu Dederko. Po śmierci Alberty Małachowskiej został on dożywotnim użytkownikiem majątku Królowy

Most v. Janopol⁴¹. Natomiast, córka Dionizego, Bronisława 19 września 1861 r. wyszła za mąż za Włodzimierza Dąbrowskiego. Ślub odbył się w kościele św. Anny, w Janopolu. Świadkami byli: stryj Jakub Sakowicz, Wacław Karpowicz i Józef Mudkowski, ziemianie powiatu białostockiego. Bronisława Sakowicz miała 24 lata i należała do kościoła bielskiego. Jej narzeczony (lat 34) był kapitanem Mohylewskiego Pułku Piechoty. Rodzice panny młodej to Dionizy i Józefa (nazwisko nieczytelne) Sakowiczowie⁴².

Nie udało się ustalić, jakie dobra posiadał, jeśli w ogóle jakieś posiadał, kolejny z braci Eugeniusz Sakowicz. Z informacji zamieszczonych w metryce pogrzebowej wynika, że był on w chwili śmierci *ważnym szlacheckim sowietnikiem* (radcą państwa)⁴³. Taką rangę szlachta w zaborze rosyjskim otrzymywała za zasługi na rzecz rządu rosyjskiego. Nie wiadomo, czym zasłużył się Eugeniusz, aby otrzymać ten tytuł. Urodził się prawdopodobnie w 1810 r. Zmarł 4 lutego 1903 r. w wieku 93 lat. Zastanawiająca jest zbieżność z rokiem śmierci i liczbą lat jego brata Jakuba. Być może byli to bracia bliźniacy, a być może błędnie wpisano wiek zmarłego. Eugeniusz pozostawił dwie córki Józefę Marię po mężu Ostromęcką i Marię⁴⁴.

Na starym cmentarzu katolickim w Grodnie znajduje się grób Józefy z Janiewiczów Sakowiczowej. Jest to grób żony Eugeniusza Sakowicza. Z boku umieszczone były dwie tabliczki. Na jednej z nich zachował się napis - Józefa z Sakowiczów Ostromęcka, a na drugiej - (nieczytelne imię) Ostromęcki. Jak wynika z tego pochowana jest tam córka Eugeniusza Józefa Maria. Potwierdzeniem może też być inskrypcja na płycie głównej grobu:

J.W. RADCZYNI JÓZEFIE Z JANIEWICZÓW SAKOWICZOWEJ DOBREJ MATCE I ŻONIE TEN POMNIK ŻALU I PAMIĘCI JEJ CNÓT DOMOWYCH JAKO WZÓR DO NAŚLA-

DOWANIA DLA JEJ DZIECI
 MĄŻ ZASMUCONY POSTAWIŁ
 UMARŁA 22 WRZEŚNIA 1848 R.
 ŻYŁA LAT 29. „J. W. Radczyni”
 Eugeniusz Sakowicz był
 „sztatskim sowietnikiem”, czyli
 radcą.

O kolejnym z braci Witoldzie niestety niewiele informacji udało się ustalić. Wiadomo jedynie, że był właścicielem dwóch wsi w powiecie łomżyńskim guberni augustowskiej. Były to Siostrzanki i Mocarze⁴⁵. Z informacji znajdujących się w testamencie Alberta Małachowskiej wiadomo, że pozostawił syna Mariana Sakowicza⁴⁶.

Losy rodziny Sakowiczów związane były z majątkiem Janopol vel Królowy Most. To dzięki nim w XIX wieku majątek rozwinął się i dobrze funkcjonował.

Pierwszy z nich Jan Sakowicz rozbudował, kilkanaście otrzymanych folwarków, w jeden bardzo duży majątek. Dziedzicząc po nim, jego syn, Jakub powiększył dochodowość Janopola. Starając się uzyskać dodatkowe źródło dochodu doprowadził on do uprzemysłowienia majątku. Rozwinęła się produkcja, która dała dodatkowe przychody dla właściciela, ale jednocześnie polepszyła sytuację okolicznych mieszkańców. Dało im to nowe miejsca pracy i możliwość dodatkowego zarobku ze sprzedaży swoich produktów na potrzeby fabryki.

Właściciele pomimo posiadania dworu w majątku mieszkali w Białymstoku przy ulicy Aleksandryjskiej 354 (obecnie ulica Warszawska 9). W aktach notarialnych zawie-

ranych przez Jakuba Sakowicza zapisano – *mieszkający w mieście Białystok na ulicy Aleksandryjskiej w swoim domu*⁴⁷. Była to obszerna, murowana kamienica dwukondygnacyjna o powierzchni użytkowej 850 m². Prawdopodobnie z pierwotnym przeznaczeniem mieszkalnym i częścią biurową na parterze⁴⁸. Bliskie położenie Janopola vel Królowego Mostu umożliwiało im częste odwiedzanie i dogłądanie własności ziemskiej. Kamienica w mieście, położona przy jednej z prestiżowych ulic, ulicy Warszawskiej, potwierdzała dobry status materialny i wysoką pozycję Sakowiczów.

Pomimo tego, że Sakowiczowie mieszkali w Białymstoku w majątku istniały dwa dwory. Jeden jak już wspomniano wyżej w Królowym Moście, a drugi wybudowany przez Jakuba w folwarku Jakubin. W 1982 r. powstała *Dokumentacja*

ewidencyjna założenia dworsko-ogrodowego w Jakubinie. Przy pracach związanych z tą dokumentacją odnaleziono ślady dworku i założenia ogrodowego⁴⁹. Do dnia dzisiejszego można jeszcze zobaczyć ślady dawnej rządcówki i obory oraz pozostałości ogrodu. Niestety po dworku nie ma nawet śladu.

Malownicze położenie Janopola na pewno zachęcało właścicieli do spędzania tu lata i dużej części swego czasu.

W 1903 r. zmarł Jakub Sakowicz. Cały jego majątek odziedziczyła jedyna jego córka Alberta Wiktoria Maria Małachowska. Po jej bezpotomnej śmierci w 1914 r. spadkobierczynią była bliska krewna z rodziny jej ojca – Janina z Sakowiczów Dederko.

Niestety pod jej zarządem majątek zaczął przechodzić trudne chwile. Zapewne było to też spowodowane trudną sytuacją gospodarczą kraju. Janopol vel Królowy Most nie przynosił zbyt wysokich dochodów. W tym czasie nie funkcjonował już przemysł. Z chwilą zamknięcia fabryk „wyszło” dodatkowe źródło dochodów. Właścicielka chcąc zachować posiadłość ziemską wykorzystywała zasoby leśne. Zapewne pieniądze uzyskane ze sprzedaży drzewa z lasów majątku nie wystarczały na jego utrzymanie i sprawne funkcjonowanie. Dlatego też w 1921 r. sprzedała Janopol vel. Królowy Most rodzinie Młodeckich, z którą to wiązą się dalsze losy majątku.

Przypisy

¹ Herby rycerstwa polskiego na zamku w Kórniku, t. 2, Warszawa 1998; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. IV, Warszawa 1907; tenże, *Rodzina ...*, t. XI, Warszawa 1914; *Polska Encyklopedia Szlachecka*, t. 8, Warszawa 1937; A. Boniecki, *Poczet rodów w WKL w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883.

² E. Kelma, *Ród Sakowiczów i jego majątkości w XV i pierwszej połowie XVI wieku*, [w:] *Lituano – Slavica Posnaniensia. Studia Historica*, t. 3, Poznań 1989.

³ W. Semkowicz, *O litewskich rodach bojarskich zbratanych ze szlachtą Polską w Horodle roku 1413*, [w:] *Lituano – Slavica Posnaniensia. Studia Historica*, t. 3, Poznań 1989.

- ⁴Tamże, s. 114.
- ⁵E. Kelma, *Ród Sakowiczów ...*, s. 155 – 156.
- ⁶Biblioteka Narodowa w Warszawie (dalej cyt.: BN w Warszawie), Korespondencja i drobne utwory XIX i XX wieku, nr 41322, k.2.
- ⁷*Herby rycerstwa polskiego na zamku w Kórniku*, t. 2, Warszawa 1998, s. 738 – 739.
- ⁸Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku (dalej cyt.: AA w Białymstoku), Akta Parafii Zabłudów, Chrztu 1770 – 1791, k. 16v.
- ⁹komornik – dawniej wysoki urzędnik dworski, książęcy, magnacki, państwowy sprawujący różne funkcje. *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1995, s. 914.
- ¹⁰Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej cyt.: AGAD w Warszawie), Archiwum Radziwiłłowskie (dalej cyt.: AR), dz. XXI, teka 33, k. 11.
- ¹¹AGAD w Warszawie, AR, dz. XXI, teka 33, k. 1.
- ¹²AGAD w Warszawie, AR, dz. XXI, teka 33, k. 7-10.
- ¹³Materiały udostępnione przez profesora Józefa Maroszką.
- ¹⁴AGAD w Warszawie, AR, dz. XXV, nr 1487, k.9.
- ¹⁵Centralne Archiwum Historyczne Białorusi w Mińsku (dalej cyt.: CAHB w Mińsku), F. 694, op. 2, dz. 2648, k. 90.
- ¹⁶CAHB w Mińsku, F. 694, op. 4, dz. 518, k. 1v.
- ¹⁷CAHB w Mińsku, F. 694, op. 2, dz. 2659, k. 24.
- ¹⁸AGAD w Warszawie, AR, dz. V, nr 13741, k.1
- ¹⁹S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. IX, Warszawa 1914, s. 369 – 370.
- ²⁰Archiwum Państwowe w Białymstoku (dalej cyt.: APB), Komisja Województwa Augustowskiego i Rząd Gubernialny Augustowski (dalej cyt.: KWA i RGA), nr 130, k. 9, 13.
- ²¹H. Mościcki, *Białystok. Zarys historyczny*, Białystok 1933, s. 93.
- ²²APB, Starszy Notariusz Sądu Okręgowego w Grodnie (dalej cyt.: St. Not. Gr.), nr 79, k. 107.
- ²³F. Biłgorajski, *Pamiętnik o sprawie chłopskiej w 1863 roku*, Wrocław 1956, s. 13.
- ²⁴J. Skarbek, *Organizacja parafialna w diecezji wileńskiej w latach 1772/3 – 1914*, „Studia Teologiczne”, t. 5/6, 1987 – 1988, s. 121 – 130.
- ²⁵CAHB w Grodnie, F. 1, op. 34, nr 2154, k. 3.
- ²⁶CAHB w Grodnie, F. 1, op. 34, nr 2154, k. 4.
- ²⁷CAHB w Grodnie, F. 1, op. 34, nr 2154, k. 14.
- ²⁸CAHB w Grodnie, F. 1, op. 34, nr 2154, k. 1-2.
- ²⁹Z. Koszyła, R. Kraško, *Z dziejów powstania styczniowego na Białostoczczyźnie (1863 – 1864)*, Białystok 1963, s. 15.
- ³⁰J. Maroszek, *Supraśl. Dzieje klasztoru i miasta*, w druku.
- ³¹I. Aramowicz, *Marzenia. Pamiętnik o ruchu partyzanckim w województwie grodzieńskim w 1863 i 1864 roku*, [w:] *Zapomniane wspomnienia*, opr. E. Kozłowski, Warszawa 1981, s. 9; P. Powierza, *Wspomnienia z Powstania Styczniowego 1863 roku. Testament moralny autora*, Białystok 1996, s. 12.
- ³²P. Powierza, *Wspomnienia ...*, s. 12.
- ³³P. Borowski, *Powstanie 1863 roku: szanse, oceny, tradycje*, [w:] *Obok Orła znak Pogoni... Powstańcy styczniowi na Białostoczczyźnie*, pod red. Z. Koszyła, Białystok 1985, s. 72.
- ³⁴CAHB w Grodnie, F. 97, op. 1, nr 102, k. 21. Tłumaczenie z rosyjskiego własne.

- ³⁵ AA w Białymstoku, Księgi metrykalne, księga pogrzebów za 1903, nr 453.
- ³⁶ AA w Białymstoku, Księgi metrykalne, księga pogrzebów za 1903, nr 65.
- ³⁷ Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie (dalej cyt.: LPAH w Wilnie), F. 604, op. 1, nr 5988, s. 4.
- ³⁸ Napis spisany z tabliczki umieszczonej na organach w farze.
- ³⁹ LPAH w Wilnie, F. 604, op. 1, nr 5988, s. 2 - 3.
- ⁴⁰ P. Dikov, *Spisok ziemlewladinij w grodnienskoj gubernii*, cz. 1, Grodno 1890, s. 94.
- ⁴¹ LPAH w Wilnie, F. 604, op. 1, nr 5988, k. 2.
- ⁴² APB, Księgi metrykalne kościoła janopolskiego, Wypisy o zaślubionych z 1861 r., nr 50, k. 170.
- ⁴³ AA w Białymstoku, Księgi metrykalne, księga pogrzebów za 1903, nr 65.
- ⁴⁴ AA w Białymstoku, Księgi metrykalne ....
- ⁴⁵ APB, KWA i RGA, nr 129.
- ⁴⁶ LPAH w Wilnie, F. 604, op. 1, nr 5988, k. 3.
- ⁴⁷ APB, St. Not. Gr., nr 79, k. 106.
- ⁴⁸ Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku (dalej cyt.: WUOZ w Białymstoku), *Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. Kamienica miejska*, opr. Z. Cybulko, Białystok 2001, nr 3276.
- ⁴⁹ WUOZ w Białymstoku, *Dokumentacja ewidencyjna założenia dworsko-ogrodowego w Jakubinie*, opr. E. Korneluk, A. Zawistowski, Białystok 1982.